

De vrouw van de shogun

Lesley Downer bij Boekerij:

De laatste concubine
De courtesane en de samoerai
Over een brug van dromen
De vrouw van de shogun

Lesley Downer
De vrouw van de shogun

ISBN 978-90-225-9051-5
ISBN 978-94-023-1513-4 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *The Shogun's Queen*
Vertaling: Karien Gommers, Janet Limonard en Arjanne van Luipen
Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio
Omslagbeeld: © DPS Design & Prepress Studio / Shutterstock
Zetwerk: CeevanWee, Amsterdam

© 2016 Lesley Downer
© 2020 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Een daguerreotype van Heer Shimazu Nariakira (1809-1858).
De oudste bewaard gebleven Japanse foto, gemaakt door een van
zijn vazallen, Ichiki Shiro

Voor Arthur

<i>Hana no iro wa</i>	De kersenbloesem valt, de kleur verbleekt
<i>Utsurinikeri na</i>	Met het verglijden van de tijd.
<i>Itazura ni</i>	Ook mijn schoonheid taant
<i>Waga mi yo ni furu</i>	terwijl ik ouder word
<i>Nagame seshi ma ni</i>	en mijn leven verdroom.

Ono no Komachi, dichteres, negende eeuw na Chr.

Wat een stad was Edo (nu Tokio geheten) in de tijd van de shogun! In de grote, uitgestrekte stad krioelde het van de krijgslieden, onder hen vazallen van de diverse edelen, andere waren ronin, desperado's die de banden met hun meester verbroken hadden en op eigen houtje aanrommelden, klaar om met of zonder provocatie in actie te komen [...] Ik sluit mijn ogen en zie schilderachtige beelden van krijgers in harnas met gevederde helm en woest besnord vizier, processies van machtige edelen met hun gevolg marcherend over de cipressenlanen van de Tokaido, de weg langs de Japanse Zee.

Algernon Mitford, tweede secretaris van
het Britse gezantschap in Japan, 1866-1870

Stoomfregat USS Susquehanna
Voor de kust van Japan

Aan Zijne Keizerlijke Hoogheid, de Keizer van Japan,

Ondergetekende, opperbevelhebber van alle zeestrijdkrachten van de Verenigde Staten gestationeerd in de zeeën van Oost-India, China en Japan, is door de regering van zijn land op een vriendschappelijke missie gestuurd...

Van Commandant Matthew C. Perry aan
Zijne Keizerlijke Hoogheid, de Keizer van Japan, 7 juli 1853

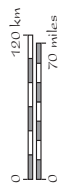
Inhoudsopgave

Kaart	12
Personages	15
Voorwoord	19
Proloog	21
Deel I: Daar zijn de barbaren	39
Deel II: In de met juwelen versierde palankijn	159
Deel III: De vrouw achter de schermen	267
Deel IV: De zaal van het hemelse juweel	417
Nawoord	527
Bibliografie	534
Dankwoord	538

JAPAN ca. 1850-1860

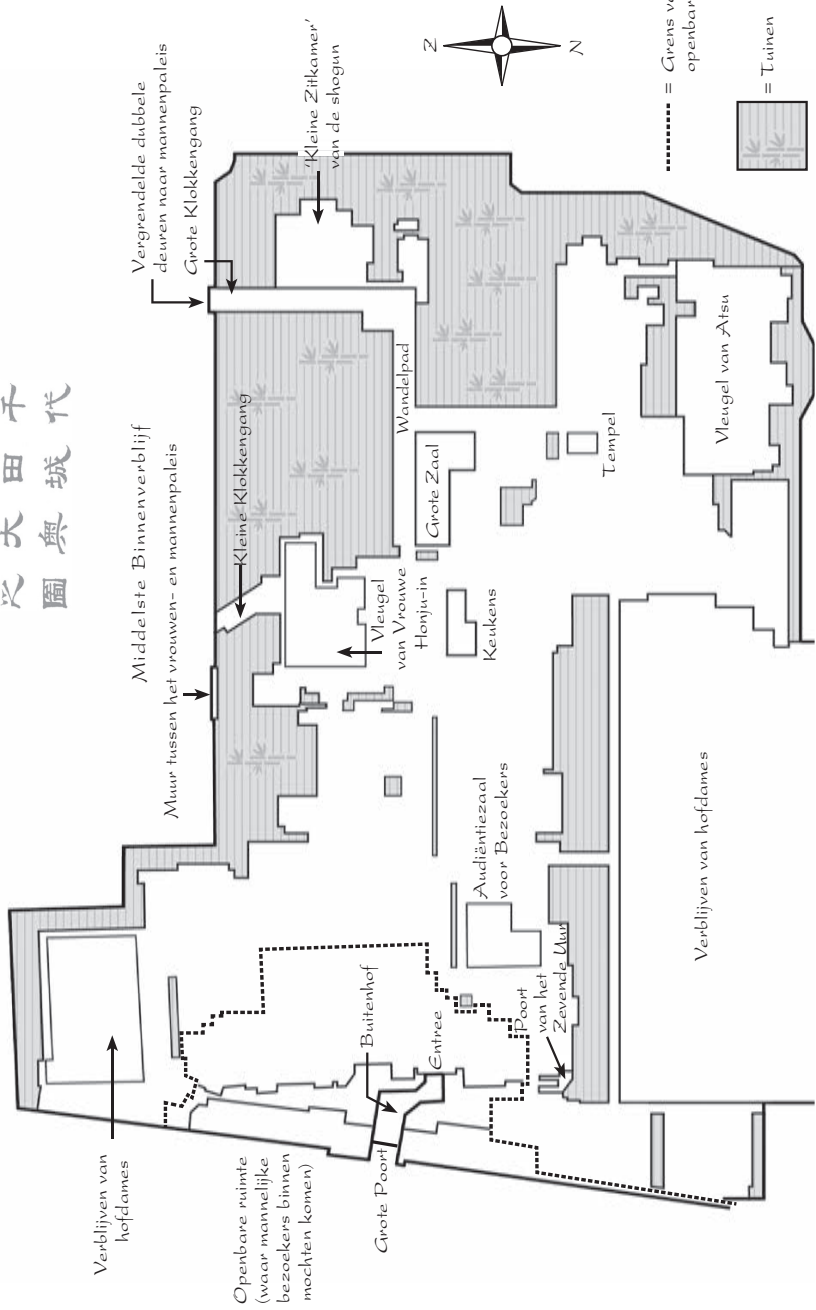
--- route van Aizu

GROTE OCEAAN

PLATTEGROND van het VROUWENPALEIS in het KASTEEL VAN EDO

天田千代
奥城 圖

Personages

(* geeft aan dat dit personage echt heeft bestaan)

* Atsu, als kind Okatsu genoemd, de latere Keizerlijke Prinses Sumiko van het Huis Fujiwara en de midai, daarna Vrouwe Tensho-in

KYUSHU

* Tadatake Shimazu, Heer van Ibusuki, Atsu's vader

* Atsu's moeder, Vrouw Nummer Een

* Atsu's broer

Haru, Atsu's dienstmeid

* Kaneshige Kimotsuki, later Heer Tatewaki Komatsu, een jonge Satsuma-vazal

* Takamori Saigo, een jonge Satsuma-vazal

* Heer Nariakira Shimazu, vorst van Satsuma

* Prinses Teru, zijn dochter

* Heer Narioki Shimazu, zijn vader

* Vrouwe Yura, concubine van zijn vader

* Heer Hisamitsu Shimazu, halfbroer van Heer Nariakira en zoon van Yura

Toshikyo, page van Heer Nariakira

* Komin Kawamoto, vazal die zich bezighoudt met daguerreotypie

* Koan Matsuki, vazal die zich bezighoudt met daguerreotypie

Oudste Maki, eerste hofdame in het Kasteel van de Kraanvogel

Vrouw Ume, concubine van Heer Nariakira
Vrouw Take, concubine van Heer Nariakira
Vazallen, concubines, hofdames

MIYAKO (de keizerlijke hoofdstad, tegenwoordig Kyoto)

- * Keizer Komei, Zoon van de Hemel genoemd
- * Prins Konoe van het Huis Fujiwara
- * Prinses Konoe van het Huis Fujiwara
- * Vrouwe Ikushima, Atsu's eerste hofdame en raadvrouw

EDO (tegenwoordig Tokio)

- * Iesada Tokugawa, koosnaam Masa, de dertiende shogun
- * Ieyoshi Tokugawa, de twaalfde shogun, vader van Iesada
- * Yoshitomi Tokugawa, koosnaam Yoshi, Heer van Kii
- * Heer Keiki van het Huis Hitotsubashi
- * 'De Boosaardige Draak van Mito', Nariaki Tokugawa, Heer van Mito, vader van Heer Keiki

- * Heer Abe – eerste minister Masahiro Abe, opperraadsheer van het Tokugawa-shogunaat, 1845–1855
- * Heer Hotta – eerste minister Masamune Hotta, opperraadsheer van het Tokugawa-shogunaat, 1855–1858
- * Regent Ii – Naosuke Ii, regent van het Tokugawa-shogunaat, 1858–1860

- * Gouverneur Inoue van Shimoda
- * Gouverneur Nakamura van Shimoda

Leden van de Staatsraad

VROUWENPALEIS (het Grote Binnenverblijf)

- * Vrouwe Honju-in, moeder van Iesada, de douairière
  - * Vrouwe Shiga, ook Oshiga genoemd, concubine van Iesada
  - * Vrouwe Tsuyu, concubine van Heer Ieyoshi, vader van Iesada
- Hoofdoudste Anekoji

Middenoudste Omase

Vrouwe Hana, hofdame in het Grote Binnenverblijf

Vrouwe Maru, hofdame in het Grote Binnenverblijf

Yasu, dienstmeid van Atsu die haar vergezelt naar Edo

Chiyo, dienstmeid van Atsu die haar vergezelt naar Edo

Geneesheer Taki

Geneesheer Moriyama

Hofdames, gezelschapspriesters, dames van lagere rang, dwergen die voor vermaak zorgden, concubines van vorige shoguns, badhuisbedienden, voorman van timmerlieden, timmerlieden, paleiswachters, bootbedienden

* Prinses Tadako, eerste vrouw van Iesada (overleden)

* Vrouwe Hideko, tweede vrouw van Iesada (overleden)

BUITENLANDERS

* Townsend Harris, consul-generaal van de Verenigde Staten van Amerika

* Hendrick Heusken, zijn Nederlandse secretaris en tolk

Voorwoord

*Het Jaar van de Hond, het derde jaar van de Kaei-periode,
een yang metaaljaar (februari 1850 – januari 1851)*

Het is bijna tweehonderdvijftig jaar vrede in Japan, al sinds Ieyasu Tokugawa het land in 1603 verenigde en de titel shogun aannam, wat ‘opperbevelhebber die barbaren onderwerpt’ betekent. Zijn nakomeling Ieyoshi, de twaalfde shogun, is nu zevenenvijftig en regeert met behulp van een raad van ministers vanuit zijn kasteel in de schitterende stad Edo in het oosten van het land. In de officiële hoofdstad, Miyako, woont in het verborgene van zijn vervalLEN paleis nog een hoogwaardigheidsbekleder: de keizer. Die heeft geen wereldlijke macht, maar vervult religieuze functies. Zijn dagen brengt hij door met het uitvoeren van rituelen om de goden gunstig te stemmen, opdat de oogsten goed zijn en Japan veilig en gezond blijft.

Japan bestaat uit zo’n tweehonderdzes-
tig vorstendommen, elk met zijn eigen *daimio* (clanhoofd) en zijn eigen leger. Ze hebben allemaal een zekere autonomie maar staan wel onder de opperheerschappij van de shogun. De ‘ingewijde heren’, de daimio die in 1603 aan de kant van de shogun hadden gevochten in de grote veldslag die een einde maakte aan jaren van burgeroorlog, hebben hun domeinen voornamelijk in het oosten en noorden van het land. Zij hebben de macht in handen. De gebieden van de ‘niet-ingewijde heren’, die tégen de shogun hadden gevochten, liggen voor het merendeel in het zuiden en westen. De belangrijkste onder hen is de fabelachtig rijke vorst van Satsuma, heerser van een van de machtigste domeinen in het uiterste zuidwesten van het land.

Af en toe zijn er machtsconflicten tussen de domeinen. Niette-

min weet Japan op deze manier al bijna tweehonderdvijftig jaar de vrede en stabiliteit te bewaren en is er een schitterende cultuur ontstaan.

Bijna al die tijd worden er vrijwel geen buitenlanders toegelaten. Chinese handelaren komen en gaan, en er is een kleine kolonie met zo'n twintig Nederlandse kooplieden, allemaal mannen, die op een kunstmatig eiland voor de kust van Nagasaki wonen. Meestal komt er eens per jaar een Nederlands schip met koopwaar aan, dat goederen voor de export mee terugneemt. Andere buitenlanders krijgen geen toestemming om per schip in de buurt van Japan te komen, westerlingen zeker niet, en wie dat toch doet wordt verjaagd. Japanners die in den vreemde schipbreuk lijden mogen op straffe van de dood niet terugkeren, hoewel er de laatste jaren minder streng de hand wordt gehouden aan dit edict.

Maar deze wankele stabiliteit wordt bedreigd, aan de horizon verschijnen schepen, een invasie dreigt, barbarenlanden die maar wat graag een graantje mee willen pikken van de legendarische rijkdom van Japan. En nu het derde jaar van de Kaei-periode ten einde loopt, durft niemand er nog van uit te gaan dat het leven altijd zo zal doorgaan...

Proloog

*De derde dag van de twaalfde maand, het Jaar van de Hond,
Kaei 3 (15 januari 1851): Kasteel van de Kraanvogel, Kagoshima,
in het domein Satsuma*

‘Halt! Wie is daar?’

Buiten de houten wanden van de palankijn flakkeren lantaarns. Voeten stampen, metalige klanken op steen.

De draagstoel belandt met een schok op de grond.

Op het streepje licht langs het deurpaneel na is het daarbinnen aardedonker. De reizigster kijkt naar haar kleine blanke handen, die ze ongerust samenknijpt. Ze is bij het krieken van de dag van huis vertrokken en de zon is allang weer onder. Al de hele dag zit ze met haar benen onder zich gevouwen in deze krappe houten cabine, naar voren en naar achteren slingerend op de schouders van de dragers. Ze is tot op het bot verkleumd en doodmoe, maar ze zou veel liever voor altijd opgepropt in dit ellendige vervoermiddel met zijn misselijkmakende geur van japanlak blijven zitten dan uitstappen en deze vijandige mannen onder ogen komen.

De barse kreten dreunen in haar oren. Ze ruikt rook en talgvet, hoort het knetteren van toortsvlammen.

Ze vermant zich, duwt haar haren in model en strijkt haar kimonorokken glad, die intussen vreselijk gekreukt zijn. Ze is nog nooit van huis geweest en vraagt zich af wat er zal gebeuren als de deur openschuift, wat de schildwachten – aangenomen dat het schildwachten zijn – zullen doen als ze ontdekken wie ze is en wat ze hier komt doen.

Ze ademt in, probeert haar hartslag tot rust te brengen. ‘Mijn naam is Okatsu, dochter van Tadatake Shimazu, Heer van Ibusuki,’ zegt ze zo luid en duidelijk als ze kan. Haar stem klinkt hoog en

bibberig in de nachtlucht. Het laatste wat ze wil is dat deze mannen erachter komen dat ze nog maar veertien is of, erger nog, dat ze bang is. 'Ik heb een brief voor uw heer,' voegt ze er zo zelfverzekerd mogelijk aan toe.

De schildwachten zuigen hun adem tussen hun tanden door naar binnen en overleggen zachtjes. 'Als u zo goed zou willen zijn hem aan ons te geven, vrouwe, dan zorgen wij ervoor dat hij bij hem terecht komt,' zegt een vleiende stem op eerbiedige toon.

'Ik heb instructies gekregen hem persoonlijk aan uw heer te overhandigen,' zegt ze koppig. Tijdens de lange reis heeft ze haar tekst keer op keer gerepeteerd. 'Mij is opgedragen erop toe te zien dat alleen uw heer, en niemand anders, hem opent. Ik verzoek te worden toegelaten tot uw heer.'

'Het spijt ons. We hebben orders om de identiteit van alle bezoekers te controleren voordat ze het terrein betreden.'

De deur van de palankijn rammelt en voor ze nog een woord kan uitbrengen schuift hij open. Vanuit het schemerduister doemen gezichten op die in het lantaarnlicht zo afgrijselijk zijn als demonenmaskers. Verblind door het plotselinge felle licht knippert ze met haar ogen.

De schildwachten kijken stomverbaasd. Er valt een lange stilte, iemand hapt naar adem. 'Nee maar, kijk nou!' zegt er een hoofdschuddend. 'Een kind!'

'En wat een schoonheid!' zegt een andere.

De lantaarn en gezichten komen dichterbij. Een koude windvlaag.

Ze deinst achteruit. Op haar knieën, in futons gewikkeld, voelt ze zich klein en kwetsbaar. Je bent de dochter van een heer, houdt ze zichzelf voor. Ze richt zich op. 'Ik eis te worden toegelaten tot uw heer zelf,' zegt ze afgemeten met alle waardigheid die ze in zich heeft.

De mannen trekken zich grommend terug en de deur schuift dicht. Opnieuw zit ze in het donker. Voetstappen verwijderen zich over de binnenplaats, het metalige geluid van staven op keien weerklinkt. Ze bijt op haar lip. Gaan ze haar arresteren, opsluiten,

gijzelen? Haar vader en deze heer zijn bittere vijanden. Misschien denken de schildwachten wel dat ze lokaas is, dat ze van plan is hun heer te vermoorden, dat de brief gif bevat.

Ze kromt haar vingers om het handvat van haar dolk. Zoals alle vrouwen van de samoeraiklasse draagt ze die altijd bij zich in haar ceintuur, en ze weet hoe ze hem moet gebruiken, ermee moet vechten als dat nodig is, of hoe ze, als ze gevangengenomen wordt, zichzelf moet doden.

Op de bochtige route langs de kust, wegdoezelend in haar palankijn, probeerde ze niet te denken aan de gebeurtenissen die haar op deze ijsskoude winternacht van haar vredige huis in de kustplaats Ibusuki naar de hoog oprijzende poorten van het Kasteel van de Kraanvogel in de stad Kagoshima hebben gebracht. Nu flitsen er beelden door haar hoofd: de bijeenkomsten, de luide stemmen, de slaande deuren laat op de avond.

Ze knijpt haar ogen dicht als ze terugdenkt aan die noodlottige dag dat soldaten haar vader kwamen arresteren en schreeuwend met hun staf tegen de deur sloegen. Hij had geluk, hij kreeg huisarrest. Maar de vaders van verschillende van haar vriendinnen werden verbannen en twee zijn er geëxecuteerd. Ze verdringt haar tranen als ze daaraan denkt.

En het zou nog erger worden. De beste vriend van haar vader, een zeer geliefde oom, had bevel gekregen ritueel zelfmoord te plegen en haar vader had daarvan getuige moeten zijn. Ze ziet haar vaders gezicht voor zich toen hij die avond met hangende schouders thuiskwam. Hij had het witte linnen ondergewaad van haar oom meegenomen, zwart van het bloed. Hij riep de hele familie bijeen en hield het gewaad omhoog zodat iedereen het kon zien. Ze hoort nog zijn hese, gebroken stem. 'Kijk maar eens heel goed,' zei hij grommend. 'Zo veel is rechtvaardigheid en trouw waard.'

'Rechtvaardigheid en trouw...' Niemand vertelt vrouwen iets, en veertienjarige meisjes al helemaal niet, maar ze heeft begrepen dat er een machtsstrijd gaande is tussen deze heer, de oude vorst van Satsuma, en haar vaders neef Heer Nariakira, de zoon van deze vorst. Heer Nariakira is Okatsu's lievelingsoom en haar vader is

zijn trouwste bondgenoot. Het lijdt geen enkele twijfel aan welke kant zij en haar familie staan in deze strijd.

Ze gaat verzitten en vertrekt haar gezicht als het bloed weer gaat stromen in haar benen, die gevoelloos zijn doordat ze zo lang geknield heeft gezeten.

Er zijn enkele maanden verstreken sinds die verschrikkelijke avond. De esdoorns hadden hun bladeren verloren en er lag een dun laagje sneeuw. En toen – gisteren nog maar – was haar moeder naar haar toegekomen. Okatsu had in haar kamer over haar boeken gebogen gezeten. Haar moeder nam haar apart, haar verwijfde gezicht was bleek en vertrokken. Ze had een opdracht voor haar, had ze aarzelend gezegd. Okatsu moest naar het Kasteel van de Kraanvogel gaan waar de vorst van Satsuma zetelde, om een brief af te geven.

Okatsu was stomverbaasd dat haar eigen moeder haar naar het hol van de leeuw wilde sturen, naar het vijandelijke kamp. Maar toen ze een vraag wilde stellen stak haar moeder een vinger op.

‘Geen vragen,’ zei ze.

Okatsu begreep het. Hoe minder ze te horen kreeg, hoe minder ze kon loslaten als ze gevangengenomen en gemarteld zou worden. Ze richtte zich op, trots dat zo’n cruciale missie aan haar werd toevertrouwd.

‘Ik heb vertrouwen in je, Okatsu-*chan*,’ had haar moeder gezegd terwijl ze haar een documentkoker gaf. ‘Ik weet dat je je best zal doen.’

Het had Okatsu geraakt om tranen in de ogen van haar trotse moeder te zien. Toen ze die ochtend bij zonsopgang in haar palankijn was gestapt, had het voltallige personeel op een rij gestaan om haar uit te zwaaien. Zelfs haar vader en broers waren er om haar een goede reis te wensen, alsof ze niet zeker wisten of ze haar nog zouden terugzien.

Buiten de palankijn klinken voetstappen. De schildwachten. De jongedame mag binnenkomen, maar ze moet de bedienden en lijfwachten die met haar zijn meegekomen uit Ibusuki achterlaten. De dragers nemen haar in de palankijn mee naar de grote entree-